

Weidevogelbescherming: nodig, nuttig en boeiend

Weidevogels vormen een door veel mensen hoog gewaardeerd element in het ons omringende landschap. Dat we veel weidevogels hebben in Nederland, danken we aan boeren. Door het omzetten van bos, heide, moeras etc. in grasland, zijn grote, open gebieden ontstaan met voor weidevogels goede mogelijkheden om tot broeden te komen. Bovendien verbeterde de bemesting - tot een zeker niveau - de voedselomstandigheden voor weidevogels.

Toch gaat het al heel wat jaren *niet goed* met onze weidevogels. Stadsuitbreiding en de aanleg van industrieterreinen en wegen hebben het open gebied verkleind en versnipperd. Bovendien kregen weidevogels in het resterende landbouwgebied door intensivering van de agrarische bedrijven steeds meer moeite om met succes eieren uit te broeden en jongen groot te brengen. Om weidevogels te beschermen worden al enige decennia reservaten aangekocht en sommige daarvan worden specifiek voor weidevogels beheerd. Daarnaast kunnen boeren in bepaalde gebieden beheerovereenkomsten afsluiten, met name om het maaien enige weken uit te stellen. Daarvoor krijgen zij dan een beheervergoeding. Beheer in reservaten is vooral gericht op de zeldzame soorten weidevogels en in beheergebieden wat meer op de algemenere soorten. De oppervlakte met beheerovereenkomsten voor een verlate maaidatum beslaat momenteel circa 20.000 hectare van de in totaal 1.000.000 hectare grasland.

NESTEN ZOEKEN EN BESCHERMEN

Veel broedparen van de meer algemene soorten (Kievit, Grutto, Tureluur en Scholtekster) en enkele minder algemene soorten (Slobeend en Wulp) broeden dan ook in gangbaar landbouwgebied. Die vogels zijn voor hun broedsucces voor een belangrijk

deel afhankelijk van de betrokkenheid en oplettendheid van boeren. Het gaat dan met name om het sparen van nesten want de jongen (vooral de wat oudere) blijken zich meestal op tijd uit de voeten te kunnen maken (vaak met hulp van de boer). Boeren hebben het in het voorjaar echter te druk om zelf naar nesten te zoeken. Hierbij kunnen vrijwilligers een welkome, helpende hand bieden. Dat gebeurt in Friesland al vijftig jaar, maar in de andere provincies pas sinds kort. Daarom zoeken de provinciale stichtingen Landschapsbeheer (verenigd in Landschapsbeheer Nederland) naar mensen die boeren willen helpen bij het zoeken en beschermen van nesten. In elke provincie zijn 'provinciale coördinatoren weidevogelbescherming' aangesteld. Zij brengen vrijwilligers en boeren met elkaar in contact. Vrijwilligers krijgen de nodige begeleiding want het zoeken van nesten is een vaardigheid die enige jaren kost om goed te leren.

Terecht wordt vaak gevraagd of nestbescherming *nodig* is. Uit het verzamelen van cijfers blijkt dat tegenwoordig gemiddeld meer dan vijftig procent van alle nesten in aanraking komt met een landbouwkundige activiteit. Uit onderzoek weten we dat zonder bescherming bijzonder weinig nesten ontsnappen aan koeienpoten of de cyclomaai. Uit cijfers van vrijwilligersgroepen blijkt dat van de beschermde nesten

Een boer controleert een nestbeschermer

meestal circa zeventig procent uitkomt. Deze cijfers geven aan dat vrijwillige weidevogelbescherming nodig is en *nuttig*. Om het precieze effect te bepalen moeten we weten hoeveel jongen er vliegvlug worden in situaties met bescherming en zonder bescherming. Dat aspect zal hopelijk deel uitmaken van het evaluatieonderzoek dat SOVON in 1996 zal opstarten.

U KUNT MEEDOEN

Hoe kunnen KNNV-ers bijdragen? Op dit moment zijn al diverse KNNV-groepen actief, maar het zouden er meer kunnen worden. De ervaring leert dat vrijwillige weidevogelbescherming veel mensen aanspreekt die tot nu toe nog niet actief waren in het natuur- en landschapsbeheer. Op deze manier is het ook mogelijk om nieuwe leden te werven.

Binnen een KNNV-groep kunnen vrijwilligers dan een kader vinden om hun beschermingsactiviteiten uit te voeren. En als de lotgevallen van nesten gedegen worden bijgehouden, kunnen waardevolle gegevens worden verkregen over weidevogels en de specifieke omstandigheden in het eigen gebied. Het verdient wel aanbeveling om intensief samen te werken met de betrokken boeren, ook bij het bespreken en verspreiden van cijfers. Vrijwillige weidevogelbescherming is iets waarvoor boeren zich graag in willen spannen, maar waarbij vaak ook de angst leeft dat ze ervoor 'gestraft' kunnen worden door een aanwijzing tot natuurgebied. Door het met elkaar eens te zijn over doelen en over de weg waarlangs die doelen te bereiken, kunnen veel problemen worden vermeden.

Activiteiten die in het kader van het werven van boeren en vrijwilligers kunnen worden ondernomen, zijn bijvoorbeeld:

- plaatsen van een artikel in een lokale krant;
- organiseren van een lezing;
- organiseren van een cursus (in samenwerking met provinciaal coördinator).

Tureluur

Degenkrabben, levende fossielen

Grutto

De beste periode voor zo'n actie is februari-maart.

Door op deze manier actief te zijn bij het beheer van de natuur in de eigen omgeving kan worden bijgedragen aan een aantrekkelijk landschap. Bovendien is vrijwillige weidevogelbescherming niet alleen nodig en nuttig, maar ook boeiend. Naast het verkrijgen van meer inzicht in het gedrag en de behoeften van weidevogels is ook de beleving van weidevogels op vaak korte afstand voor veel mensen een belangrijk motief.

Landschapsbeheer Nederland:
Postbus 12048
3501 AA Utrecht
030-2340777

De uitbreiding van vrijwillige weidevogelbescherming vindt plaats in het kader van het Project Weidevogels, een initiatief van het ministerie van LNV in samenwerking met en op verzoek uitgevoerd door Landschapsbeheer Nederland. Andere betrokken organisaties (onder andere met betrekking tot voorlichting) zijn Vogelbescherming Nederland, Centrum voor Landbouw en Milieu en het Landbouwschap. Financiers zijn de provincies, het ministerie van LNV en de Europese Unie.

Foto's: auteur

Meer informatie bij de Stichtingen Landschapsbeheer

Groningen:	Leo Stockmann	050-5345199
Drenthe:	Pieter Posthumus	05125-12915
Overijssel:	Erwin Booi	0592-316616
Gelderland:	Rowan Koster	026-3599538
Utrecht:	André Duiven	030-2205534
Flevoland:	André Duiven	0320-253505
N-Holland:	Tjeerd Bosma	023-5143080
Z-Holland:	Frank Visbeen	0182-524500
Zeeland:	Marianne Lundahl	0113-230936
N-Brabant:	Willem Veenhuizen	040-2816913
Limburg:	Jan Kluskens	0475-331200

Voor weidevogelbescherming in Friesland:
RFFV, Leo Stockmann, 053-2572027

De serie Natuur in 't Kort is eigenlijk bedoeld om in Nederland voorkomende soorten wat meer onder uw aandacht te brengen. Maar er is geen regel zonder uitzonderingen, ook deze niet. Degenkrabben komen niet in Nederland voor, maar bijna iedereen heeft wel eens een plaatje van deze bijzondere dieren gezien. Reden genoeg om er iets meer over te vertellen.

De degenkrabben, ook wel zwaardstaartigen genoemd, zijn zeer wonderlijke dieren. Het zijn eigenlijk levende fossielen: tweehonderd miljoen jaar geleden kwamen ze al voor. Sommige lezers zijn misschien bekend met de Molukkenkreeft (*Tachypleus gigas*), een degenkrab uit Indonesië. De Atlantische degenkrab (*Limulus polyphemus*) wordt ook wel Pijlstaartkreeft, of Koningskrab genoemd. Langs de oostkust van de Verenigde Staten noemt men deze soort Horseshoe crab, naar de vorm van het rugschild. Al deze namen zijn eigenlijk onjuist. Degenkrabben zijn geen kreeftachtigen, maar spinachtigen. De verwarring is wel begrijpelijk. Degenkrabben doen erg kreeftachtig aan. Het zijn geleedpotige dieren, met een groot rugschild en de poten hebben scharen. Kenmerkend echter is het ontbreken van de voelsprieten (antennes) en de kaken, die echte kreeftachtigen wel hebben. Degenkrabben zijn vrij platte dieren. De Atlantische degenkrab is, inclusief de staart, zo'n zestig centimeter lang. Het rugschild is bruin tot olijfgroen.

Het lichaam van de degenkrab bestaat uit drie delen, wat het beste aan de bovenkant te zien is. Het voorste deel, dat met een halfcirkelvormig schild is bedekt, heet het *prosoma*, of koprugschild. Daarachter ligt

een, eveneens met een schild bedekt, uitwendig ongesegmenteerd deel, het *opisthosoma*. Dit deel kan met het voorste deel scharnieren. Het laatste deel is de lange staartstekel, of *telson*, en is ook weer beweeglijk ten opzichte van het *opisthosoma*. Op het *prosoma* bevinden zich twee vrij grote, ver uit elkaar staande facetogen, zoals bij insecten. Voor op het schild bevinden zich nog twee dicht bij elkaar staande, enkelvoudige ogen. Aan deze ogen ontleent de degenkrab zijn wetenschappelijke naam: Polyphemus was de cycloop met één oog in het midden van zijn voorhoofd (en dat oog werd er door Odysseus uitgestoken). Van de andere zintuigen van de degenkrab is niets bekend.

De rand van het *Opisthosoma*-schild is voorzien van beweegbare stekels. Het schild zelf bestaat uit chitine en is niet, zoals bij de kreeftachtigen, verhard met kalk. Als we de degenkrab omdraaien, zien we dat het *prosoma* zes paar gelede poten heeft. Het voorste paar is kort en bestaat uit slechts drie leden, waarvan het laatste lid de beweegbare schaarvinger is. Dit zijn de *cheliceren*, welke dienen om de prooi

Degenkrabben zijn spinachtigen die veel op kreeften lijken, maar ze missen de antennes en de kaken.

